

A sztárközgazdász kiszámolta, hogy több profit megy ki Magyarországról nyugatra, mint amennyi uniós támogatás visszajön – Thomas Piketty a Makronómnak

2018. január 22. 00:17



Írta: Oláh Dániel

Nem igaz, hogy Magyarország óriási adományokat kap az uniótól támogatások formájában. A francia professzor, Thomas Piketty most kiszámolta, hogy hazánk vált az egyik leginkább külföldi tulajdonú gazdasággá a kilencvenes évek óta. Ez az oka annak, hogy Magyarországról sokkal több profit megy külföldre, mint bármely más közép-európai országból, és annál is több, mint amennyit az ország uniós támogatásként visszkap. A sztárközgazdász a Makronómnak nyilatkozott.

Bukott éltanuló, avagy Magyarország eladó

Egy pszichológiai kutatás szerint nem azok a diákok viszik a legtöbbre, akik jeles bizonyítvánnyal rendelkeznek, mert ők kevésbé tudnak fontossági sorrendet felállítani az életben. Magyarország sem tudott: éltanulónak számított a privatizáció során a közép-európai országok között és a lecke minden részét kritika, koncepció és hosszú távú karriertervek nélkül magolta be.

A külföldi tudás és technológia megtermékenyíti a szabad piacokat, a frigyből pedig innovációk és jólét születik a szocialista magyar ugaron – ismételték a leckét a szocializmust elég jól, de a kapitalizmust még kevésbé ismerő közgazdászok.

Bár a nagymértékben központosított kelet-ázsiai országok piacnyitása csak fontolva haladt, a közép-európai országokban azonban mintegy öt év alatt privatizálták az állam piaci vagyonának több, mint ötven százalékát általában jóval a könyv szerinti érték alatt.

Ennek oka, hogy a döntéshozók – különösen hazánkban – általános csodaszerként, túlzott elvárásokkal tekintettek a privatizációra. Ez a kor szabadpiac-párti ideológiájának való megfelelési kényszerrel társulva a stratégiai szemlélet, a vízió és a szakértői kapacitások hiányával együtt oda vezetett, hogy a kritikus infrastruktúra külföldi befektetők kezébe került,

a stratégiai befektetők leépítették a több évtizedes tudástőkéket felhalmozó vállalatokat, a magyar cégek pedig elvesztették piacaikat

– írja György László *Egyensúlyteremtés* című könyvében.

Olyan országokban, amelyek határozott célokkal rendelkeztek, például meg kívánták védeni a munkahelyeket és állami tulajdonban igyekeztek tartani a stratégiai fontosságúnak tartott cégeket, a privatizáció sokkal mérsékeltebben haladt, sőt Lengyelországban meg is akadt, mert a kormányzat a neoliberális politikát követő magyar kormánnyal ellentétben szociális szempontokat is figyelembe vett és ebben a szakszervezetek támogatását is élvezte.

A külföldi tőke térségbeli térnyerését Thomas Piketty új [cikke](#) is megerősíti, mely szerint a nyugati befektetők fokozatosan megszerezték a poszt-socialista gazdaságok állótőkéjének negyedét (a lakáspiacot is beleértve), a vállalatokat tekintve ötven százalékát, a legnagyobb cégek esetében pedig még többet.

Külföldi tulajdonú ország

A magyar cégek felvásárlása és az új, zöldmezős beruházások biztosították a magyar gazdaságnak a tőkét, a költségvetésnek pedig az óriási bevételeket. A magyar gazdaság megkezdte bekapcsolódását a világgazdaságba, alacsony bérű összeszerelő országgént, már amikor nem zárták be végleg a külföldi tulajdonosok a velük együttműködő hazai szereplőktől megszerzett vállalatokat. A „hatékonyságnöveléshez” az állam is hozzájárult, bevételeit mindinkább az egymillió inaktivitásba vonuló dolgozó feltétel nélküli jövedelmeire költve.

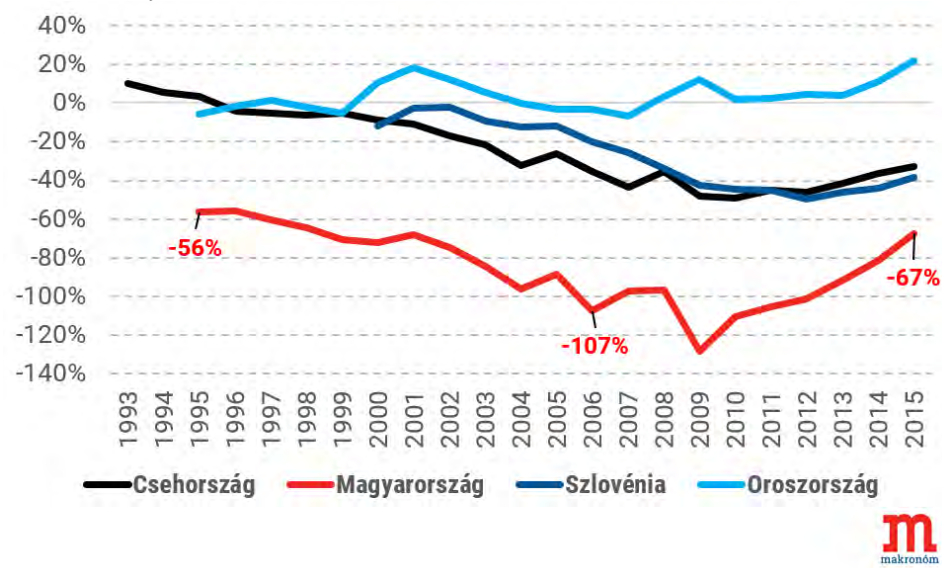
Az elhibázott és túlzott, a külföldieket előnyben részesítő privatizáció súlyos következményekkel járt. A naiv hazai gazdaságpolitika még a közműcégeket is privatizálni kezdte, különböző külföldi vevők számára, hogy ne alakuljon ki monopólium a piacon. Mihályi Péter [könyvéből](#) azonban kiderül, hogy

a Bayernwerk, a Ruhrgas vagy a Powergen olyan külföldi cégek, amelyek külön-külön jelentkeztek egy-egy magyar közműcégért, majd otthon, Németországban óriásfúziók révén egyesültek,

és végül mégiscsak létrejött egy külföldi monopólium. A megszülető E.ON cégcsoport például a hazai áramszolgáltatásban 2007-re már 45 százalékos, a földgázkereskedelemben 28 százalékos részesedéssel rendelkezett.

A korábbi éltanuló ekkor sem eszmélt, mert a leckét félreértve azt hitte, hogy a piaci, külföldi monopólium sokkal jobb, mint a hazai, állami. Így végül az adósságvezérelt gazdasági növekedésnek is köszönhetően Magyarországon 2006-ban a nettó külföldi eszközök a GDP százhusz százalékát tették ki, míg a többi közép-európai országban legfeljebb hatvanat (lásd a cikk végén). Épphogy alábbhagyott a gazdaság privatizációja, amikor már meg is kezdődött a kétezres évek eladósodási hulláma. Így hazánk vált az egyik legeladósodottabb országgá, de ennek nagy ára volt.

Nettó külföldi eszközök (vagyon) a GDP arányában



Forrás: Piketty és Novokmet (2018). További országok adatait lásd a cikk végén.

„Az egyik legfőbb egyensúlytalanság ma a külföldi és a hazai tőke egyensúlyának felborulása, amely szakpolitikaként elhibázott folyamat eredménye, de ideológiaként racionális és kifizetődő a gazdagabb országok részéről” – mondta erről György László, a Neumann János

Egyetem docense. Felhívta a figyelmet, hogy „2009-2010 óta folyamatos a magyar gazdaságpolitika törekvése az egyensúly helyreállítására: a nettó külföldi vagyon aránya abszolút értékben csökkenő pályára állt és már elérte a 2001-es szintet, bár a cseh és szlovén értékekhez való felzárkózáshoz tovább kell növelni a hazai tulajdon arányát.”

Nem véletlen tehát, hogy

Filip Novokmet, Thomas Piketty és Gabriel Zucman közgazdászok a térség országait egyszerűen külföldi tulajdonú országoknak nevezik.

A gazdaság újraállamosításának mítosza

A visszavásárlásokkal kapcsolatban jelentős mozgástér áll még a gazdaságpolitika előtt, mivel bár a második Orbán-kormány több, mint kétszáz céget és 1600 milliárd forint értékű vagyont vásárolt vissza, államosítási kiadásai szerénynek mondhatóak a kilencvenes évek nagy privatizációs bevételeihez viszonyítva. Mihályi Péter [könyveszerint](#) a visszavásárlásokat egyébként „a korábbi kormánypárt, az MSZP is támogatta”. Szerinte „az is fontos megállapítás, hogy a tranzakciók túlnyomó többsége jogi-közgazdasági értelemben nem is államosítás volt, hanem a korábbi tulajdonosok kivásárlása. Méghozzá olyan tranzakciók keretében, amelyeken inkább a Magyar Állam veszített”. Elmondható tehát, hogy a fejlett nyugati piacgazdaságokra jellemző tulajdonosi szerkezet kialakításához – ami a kormány fő célja a privatizációval György László szerint – további erőfeszítésekre lehet szükség.

Külföldi tulajdonú gazdaság, külföldre áramló jövedelem

A hazai gazdasági szektor jelentős lépéshátrányba került és létrejött a duális gazdaság, amelyben egy nagyon versenyképes multinacionális szektor ural akár teljes iparágakat, vagy válik a legfőbb foglalkoztatóvá több településen. Ez a piaci hatalom magyarázhatja, hogy a külföldi vállalatok alulfizetik a dolgozóikat a magyar cégekhez képest: a megtermelt jövedelemből kisebb hányadot fizetnek ki bérként, azaz a bérrány e cégeknél alacsonyabb. „Ha a külföldi és hazai tulajdon aránya felborul, akkor a tőke és a munkajövedelem elosztásának aránytalanságai is növekedhetnek” – mondta erről György László, a Századvég vezető közgazdásza. A külföldi tulajdonú gazdaság ugyanis – még ha nagyobb növekedésre is lehet képes gazdasági fellendülések idején – a megtermelt jövedelmek egy részét is külföldi tulajdonúvá változtatja.

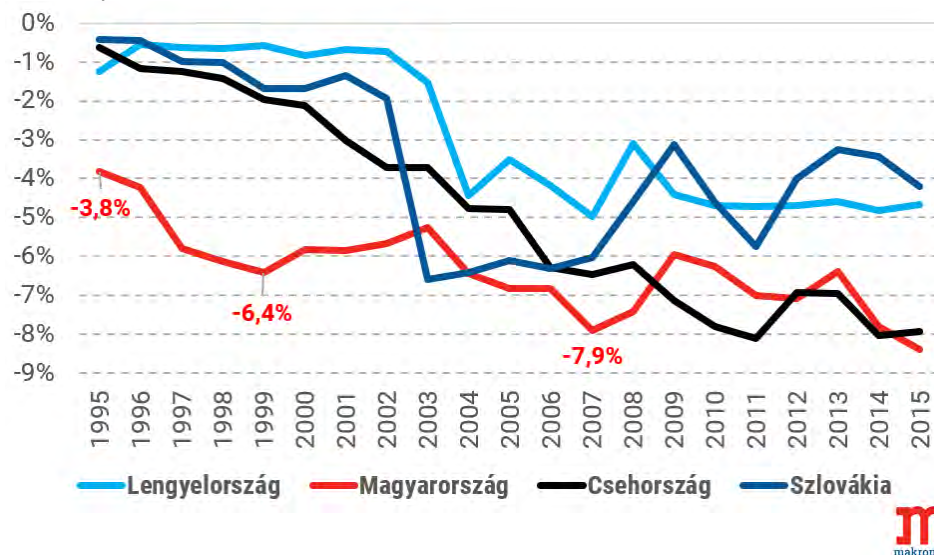
Nem csak a közműszektorokban, hanem egy másik stratégiai ágazatban, a bankszektorban is így történt ez. A privatizáció segítette a külföldi vállalatokat, hogy Lóránt Károly számítása szerint végül a piac nyolcvan százalékát megszerezzék. A privatizáció ugyanis épp olyan időszakot előzött meg, amikor nagy vállalati összeolvadások történtek a privatizált szektorokban, amelyekben így oligopol piacok alakultak ki – ami azt jelenti, hogy csupán néhány nagy cég uralja a piacot.

E cégek sokkal nagyobb hozamokat értek el hazánkban, mint anyaországaikban. A bankpiacot a külföldi cégek a magyar kormány segítségével hódították meg:

a kormányzat és a bankok is jól jártak a magyar lakosság devizában való eladósodásra ösztönzésével.

A külföldi szereplők vagyonszerzésével megismétlődött az, ami az államszocializmus előtt is jellemző volt. Akkor német, francia, osztrák vagy éppen oszmán kézen koncentrált a magyarországi tőkeállomány jelentős része. Ez akkor is és most is azt eredményezi, hogy a statisztikailag mért egyenlőtlenségek alacsonyabbak, mint valójában. Csak a hazai szereplők közötti egyenlőtlenség alacsony, az országot elhagyó jövedelmeket a statisztika nem veszi figyelembe – tudhatjuk Filip Novokmet kutatásaiból.

Nettó külföldi tőkejövedelem a GDP arányában



Forrás: Piketty és Novokmet (2018).

A külföldre áramló tőkejövedelem márpedig épp Magyarországon volt a legmagasabb a visegrádi országok között a kétezres évekig, körülbelül háromszorosa a többi országból kiáramló GDP-arányos tőkejövedelemnek. Tőkejövedelem alatt a tőketulajdonosok (többek között a vállalatot vagy épp ingatlant birtoklók) tulajdonlásból származó jövedelmét, például bérleti díjat vagy éppen profitot értjük. Míg Lengyelországból 2002-ig évente a GDP közel egy százalékára rúgó profit és tőkejövedelem hagyta el az országot, addig hazánkban ez egyes években a hat százalékot is túllépte és tartósan, drasztikusan meghaladta a többi térségbeli országot, 3,8 és 6,4 százalék között ingadozva. A kiáramló tőkejövedelem aránya 1995 és 2007 között megduplázódott. Az arány növekedése minden visegrádi országban lejátszódott.

Piketty és Novokmet friss számításai szerint pedig nem csak a kilencvenes években, hanem

2005 és 2015 között is átlagosan Magyarországot hagyta el a legtöbb külföldi tőkejövedelem évente,

nem csak a visegrádi országok között, hanem a közép-kelet-európai térségben is.

Eközben Szlovéniából vagy éppen Romániából átlagosan ennek kevesebb, mint a fele megy külföldre.

A francia közgazdász adatairól György László elmondta, hogy azok megerősítik azt a korábbi lengyel kutatást, amely „2012 körül megmutatta, hogy az uniós források több, mint fele végül visszaáramlik a nyugati országokba. Így az uniós támogatások nagy részben a nyugati nagyvállalatoknak nyújtott közvetett támogatásnak tekinthetők, a közép-európai országokon keresztül”.

Nyugat-Európa Magyarország egyik legnagyobb haszonélvezője

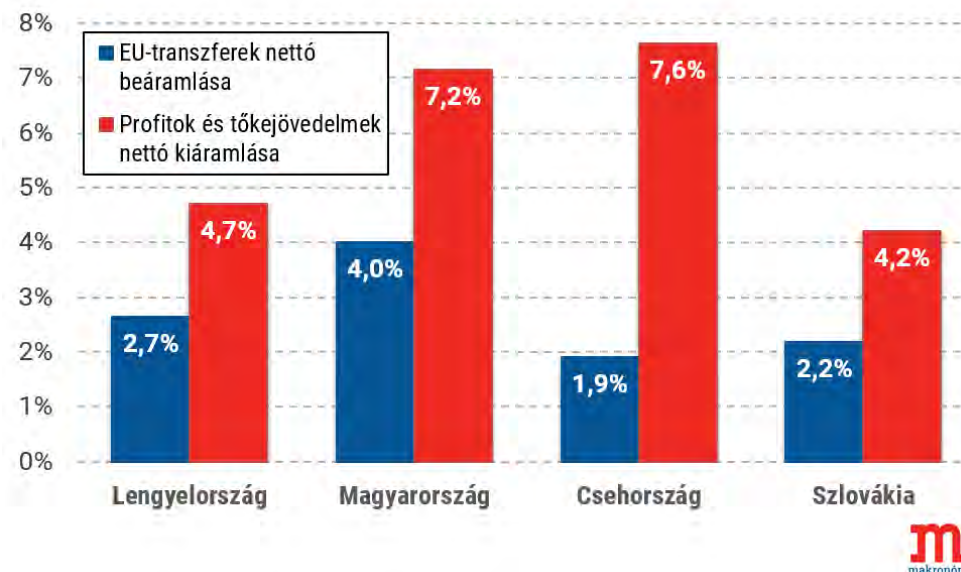
Ha ilyen sok tőkejövedelem és profit hagyja el a térséget, akkor fontos kérdéssé válik, hogy mennyit kap vissza Magyarország piacainak megnyitásáért és a magyar szempontból elhibázott privatizációs modell következményeinek enyhítése érdekében.

Thomas Piketty számításai szerint 2010 és 2016 között a profitok és más tőkejövedelmek éves kiáramlása átlagosan a GDP 7,2 százalékát tette ki Magyarországon, tehát ennyivel csökkentette a külföldi tulajdonú gazdaság a nemzeti jövedelmet. A közgazdász szerint ugyanebben az időszakban az uniótól hazánkba érkező éves nettó támogatások átlagosan épphogy elérték a magyar GDP négy százalékát.

Az ábra alapján úgy tűnik, hogy

Magyarország gazdasági értelemben az unió nettó befizetője, és felveti annak lehetőségét, hogy a legfejlettebb országok pedig nettó haszonélvezői.

Beáramló és kiáramló jövedelmek Közép-Európában (GDP százalékában, éves átlag, 2010-2016)



Forrás: Piketty és Novokmet (2018), Eurostat nemzeti számlák és költségvetési idősorok alapján.

Piketty ábrájának érdeme, hogy teljes képet ad a Magyarország és külföld közötti kölcsönös jövedelemáramlásokról. Rámutat, hogy a magyar gazdaság teljesítményének elemzése nem lehetséges a beáramló forrásokat jelentősen meghaladó külföldre áramló profitok nélkül, amelyek a nemzeti jövedelem mellett a potenciális beruházásokat és a megtakarításokat csökkentik.

A kérdés tehát, hogy miként teljesítene a magyar gazdaság uniós források nélkül önmagában nézve nem csak tudományos fantasztikum, hanem megtévesztő is. Sőt nincs még egy ehhez foghatóan értelmetlen és valós tartalom nélküli, ám ennyiszer hangoztatott kérdés a magyar gazdasági közbeszédben. Magyarország ugyanis bonyolult gazdasági kapcsolatban áll a fejlett világgal, amelynek van egy mérlege. Eszerint hazánk sokkal több jövedelmet termel a nyugat-európai országoknak, mint amit uniós támogatásként visszkap.

Míg a hazai közgazdászok „mérlegének” általában egy, Thomas Piketty mérlegének két serpenyője van, ezért képes kiegyensúlyozott képet adni a magyar gazdaságról.

Ezért alacsonyak a bérek

A magyar gazdaság külföldi tulajdonba adása miatt a magyarországi tőkejövedelmek egyre nagyobb része áramlik külföldre, ez pedig az alacsony fizetések mögötti okok egyike lehet. Több cikkünkben [mutattunk rá](#), hogy a magyar munkaerő részesedése a megtermelt jövedelemből a visegrádi országokban átlagosan tíz százalékponttal alacsonyabb, mint a nyugat-európai országokban. Egyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy emiatt a közép-európai országokban kevésbé éri meg dolgozni, hiszen a létrehozott értékből a dolgozó kisebb részt kap, mint nyugati társa.

Erről kérdeztük meg a jövedelmi egyenlőtlenségek egyik legfontosabb szakértőjének számító Thomas Pikettyt. A közgazdász a Makronómnak elmondta, hogy

„az alacsony bérrárány és a külföldi tulajdonosok jövedelmei között valóban összefüggés állhat fenn”.

„A térség alacsony bérráránya nagyon erős és szemléletes bizonyítéka annak, hogy a külföldi tulajdonosok valóban magas hozamokat érnek el a kelet-európai országokban” – nyilatkozta Piketty. Hozzátette, hogy *„emiatt nem csodálkozhatunk azon, hogy a kelet-európai politikusok gyakran hivatkoznak arra, hogy*

a külföldi befektetők a piaci erejüket arra használják, hogy alacsonyan tartsák a béreket, és így extraprofitot érjenek el”.

Ez összhangban áll a Magyar Nemzeti Bank jelentésével, amely szerint a külföldi vállalatok [alulfizetik](#) a magyar munkaerőt.

A következmények pedig súlyosak, hiszen a vagyoni és jövedelmi egyenlőtlenség akadályozza az innovációt, a vállalkozásokat és egy olyan rossz egyensúlyt tart fenn, amelyben a magasabb adók, az alacsony bérek, a magas adóelkerülés és a rossz minőségű közszolgáltatások megnehezítik a kormányzatnak a szegénység felszámolását.

Ráadásul a profit sokkal jobb forrása lehet a beruházásoknak, mint a támogatások, mivel utóbbi elszakadva a gazdasági szereplőktől bonyolult adminisztratív folyamatokon keresztül jut el a gazdaságba.

És akkor a támogatások okozta ösztönzési problémákat (az úgynevezett holland kórt) még nem is említettük.

Az egyik fő európai törésvonal

„Brüsszel, Párizs vagy Berlin nehezen érti meg, hogy miért nem mutatnak a keleti országok több hálát az uniós támogatások miatt. Ők viszont úgy látják, hogy a térség nyugati befektetéseinek megtérülése magas volt, az országokból külföldre áramló profit pedig jelentősen meghaladja az uniós támogatások mértékét” – mondta el Piketty legújabb [cikkére](#) utalva.

Írásában a szakértő egyébként amellet érvel, hogy

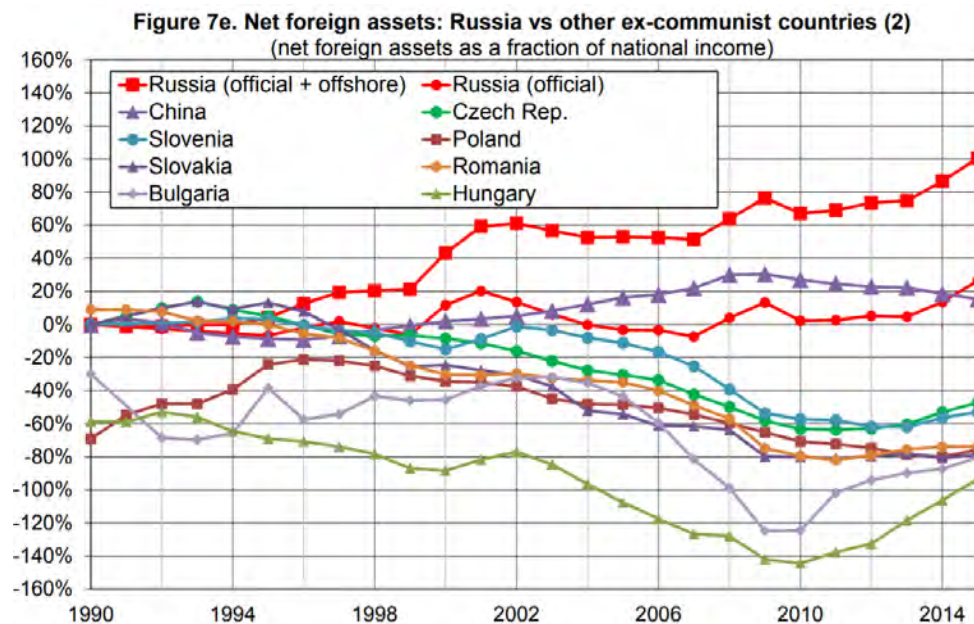
a nyugati gazdasági hatalmak úgy tekintenek az egyenlőtlenségre, mintha az természetes lenne.

Eközben feltételezik, hogy a szabadkereskedelem a jólét méltányos elosztását eredményezi és úgy vélik, hogy ebből a természetes módon létrejövő egyenlőtlenségből méltányossági alapon nagyvonalú támogatásokat adnak a lemaradóknak. Azonban a jövedelmi és vagyoni viszonyrendszerek végtelenül bonyolultak, főleg egy az EU-hoz hasonlóan nagy politikai egységben, így a vagyoni viszonyok szabályozását nem lehet kizárólag a piac jóindulatára bízni.

Piketty reméli, hogy teljes szellemi és politikai megújulás következik Európában a 2018-as évben.

A szerző a Neumann János Egyetem tudományos munkatársa, a Makronóm felelős szerkesztője.

További ábrák



Forrás: [Novokmet \(2017\)](#)